

CENTRUM BADANIA OPINII SPOŁECZNEJ

SEKRETARIAT 629 - 35 - 69, 628 - 37 - 04 UL. ŻURAWIA 4A, SKR. PT.24
ZESPÓŁ REALIZACJI 00 - 503 W A R S Z A W A
BADAŃ 621 - 07 - 57, 628 - 90 - 17 TELEFAX 629 - 40 - 89
INTERNET: <http://www.cbos.pl> E-mail: sekretariat@cbos.pl

BS/183/181/96

POSTRZEGANA I POSTULOWANA ROLA KOŚCIOŁA KATOLICKIEGO W POLSCE

KOMUNIKAT Z BADAŃ

WARSZAWA, GRUDZIEŃ '96

PRZEDRUK MATERIAŁÓW CBOS W CAŁOŚCI LUB W CZĘŚCI ORAZ WYKORZYSTANIE DANYCH EMPIRYCZNYCH
JEST DOZWOLONE WYŁĄCZNIE Z PODANIEM ŹRÓDŁA

W okresie PRL Kościół katolicki był instytucją pełniącą także rolę polityczną. Po roku 1989 musiał na nowo odnaleźć się i zdefiniować swoje miejsce w całkowicie odmiennej sytuacji. Zadania tego nie ułatwiały te partie polityczne, które usiłowały wzmocnić swoje znaczenie mniej lub bardziej wyraźnie uzurpując sobie status politycznego „ramienia” Kościoła.

Interesowało nas, w jaki sposób trzyletnie rządy koalicji SLD-PSL wpłynęły na postrzeganie miejsca Kościoła w życiu publicznym. Czy rządy partii wywodzących swój rodowód z PRL wzmocniły, czy też osłabiły znaczenie Kościoła? Czy ponowne pojawienie się silnie dzielącej społeczeństwo sprawy aborcji wpłynęło na opinie w tym zakresie? Między innymi tej problematyce poświęciliśmy listopadowy sondaż¹.

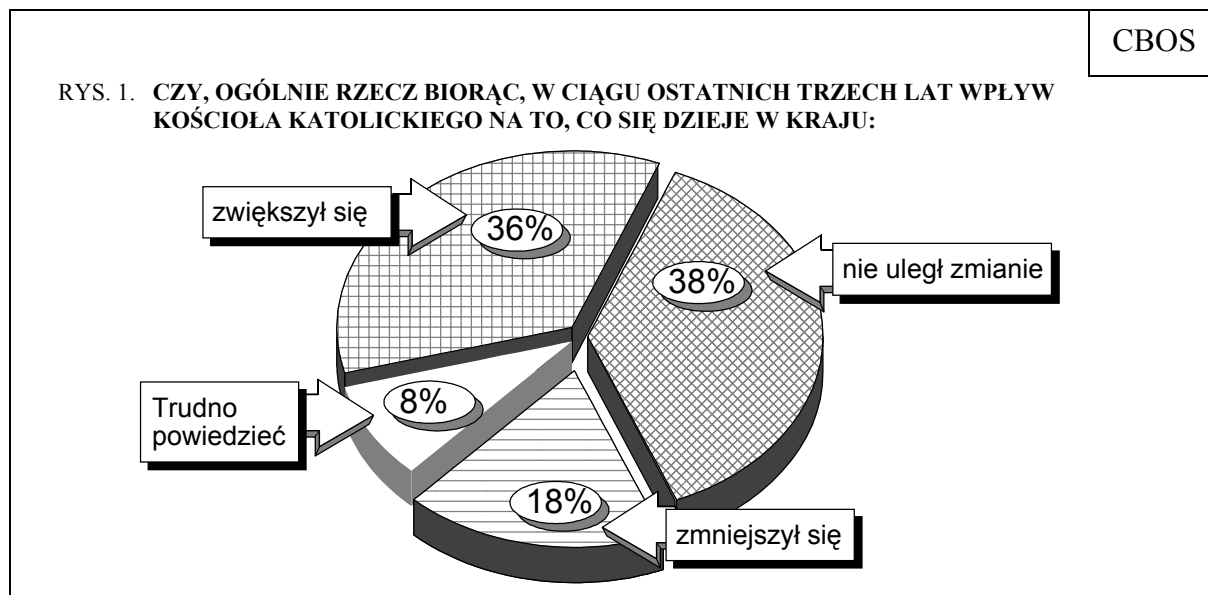
POSTRZEGANIE MIEJSCA KOŚCIOŁA W ŻYCIU PUBLICZNYM W CIĄGU OSTATNICH TRZECH LAT

Zwycięstwo partii lewicowych w 1993 roku stworzyło nową sytuację również dla Kościoła katolickiego w Polsce. Jednak w przeświadczeniu badanych rządy koalicji SLD-PSL raczej nie wpłynęły na zmniejszenie roli Kościoła w życiu publicznym. Prawie trzy czwarte ankietowanych uważa, że w ciągu ostatnich trzech lat wpływ Kościoła katolickiego na to, co się dzieje w kraju, nie zmienił się (38%) lub też się zwiększył (36%). Można zatem powiedzieć, że większość Polaków nie dostrzega oznak zmniejszenia wpływów tej instytucji,

---

¹ Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (78) przeprowadzono w dniach 15-19 listopada '96 na 1134-osobowej reprezentatywnej próbie losowej dorosłych mieszkańców Polski.

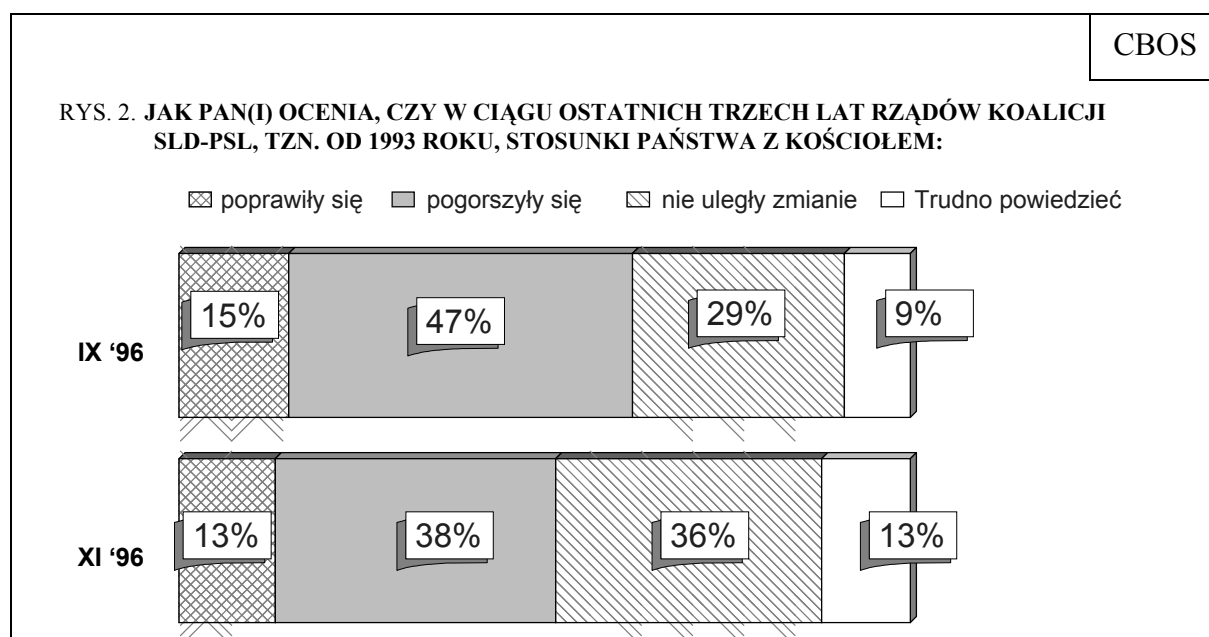
wręcz przeciwnie - w ich ocenie rządy postkomunistów raczej przyczyniły się do zwiększenia jej roli. Badani bądź nie dostrzegają zmniejszenia aktywności Kościoła w życiu politycznym, bądź obawiają się tej aktywności, co wpływa na postrzeganie roli, jaką odgrywa ta instytucja.

W tej kwestii opinie badanych różnicuje przede wszystkim wiek, deklarowane poglądy polityczne oraz stosunek do wiary. Przekonanie, że zwiększył się wpływ Kościoła na to, co się dzieje w kraju, przeważa przede wszystkim wśród osób młodych - do 24 roku życia (52% wskazań) oraz uczniów i studentów (57%), a więc pokolenia, które ma już doświadczenia związane z nauczaniem religii w szkole. Pogląd ten wyraźnie dominuje również wśród osób niewierzących i niepraktykujących oraz deklarujących lewicową orientację polityczną. Jednak równocześnie respondenci biorący udział w praktykach religijnych kilka razy w tygodniu oraz badani o prawicowych poglądach nie sądzą, by rola Kościoła pod rządami obecnej koalicji się zmniejszyła (odpowiednio tylko 16 i 21% wskazań w tych grupach). Zarówno wśród osób praktykujących kilka razy w tygodniu, jak i deklarujących prawicowe przekonania polityczne najczęściej spotkać można opinię, że w ciągu ostatnich trzech lat nie zmienił się wpływ Kościoła na to, co się dzieje w kraju (odpowiednio 43 i 44%).

W drugiej połowie października biskup Tadeusz Pieronek stwierdził, że obecnie stan stosunków między państwem a Kościołem jest najgorszy od 1993 roku. Można sądzić, że duża część Polaków nie miała złudzeń, iż po objęciu władzy przez partie wywodzące się z PRL może być inaczej. Kiedy po zwycięstwie wyborczym SLD i zawiązaniu się przyszłej koalicji z PSL pytaliśmy badanych, jak - ich zdaniem - będą się układać stosunki między nowym rządem a Kościołem katolickim, prawie dwie piąte (38%) zakładało, że ulegną one pogorszeniu. Poprawy w stosunkach z Kościołem oczekiwała znikoma grupa osób (3%), natomiast brak zmian przewidywało ponad dwie piąte ankietowanych (42%).

Pogląd, że za rządów obecnej koalicji SLD-PSL pogorszyły się dotychczasowe stosunki państwo - Kościół, podziela duża część (38%) społeczeństwa. Nie jest to jednak opinia, którą można by określić jako dominującą. Prawie równie często (36%) ankietowani wskazują, że stosunki państwo - Kościół nie układały się w tym okresie ani lepiej, ani gorzej niż wcześniej, a w przekonaniu 13% badanych ostatnie trzy lata rządów koalicji SLD-PSL były nawet pod tym względem korzystne.

Porównanie wyników badań z września i listopada br. świadczy o tym, że opinie w tej kwestii zależą jednak w dużej mierze od bieżących wydarzeń i - co skądinąd zrozumiałe - w dużym stopniu są po prostu oceną relacji między instytucjami władzy a hierarchią kościelną, czyli pochodną oceny stopnia ich skonfliktowania.

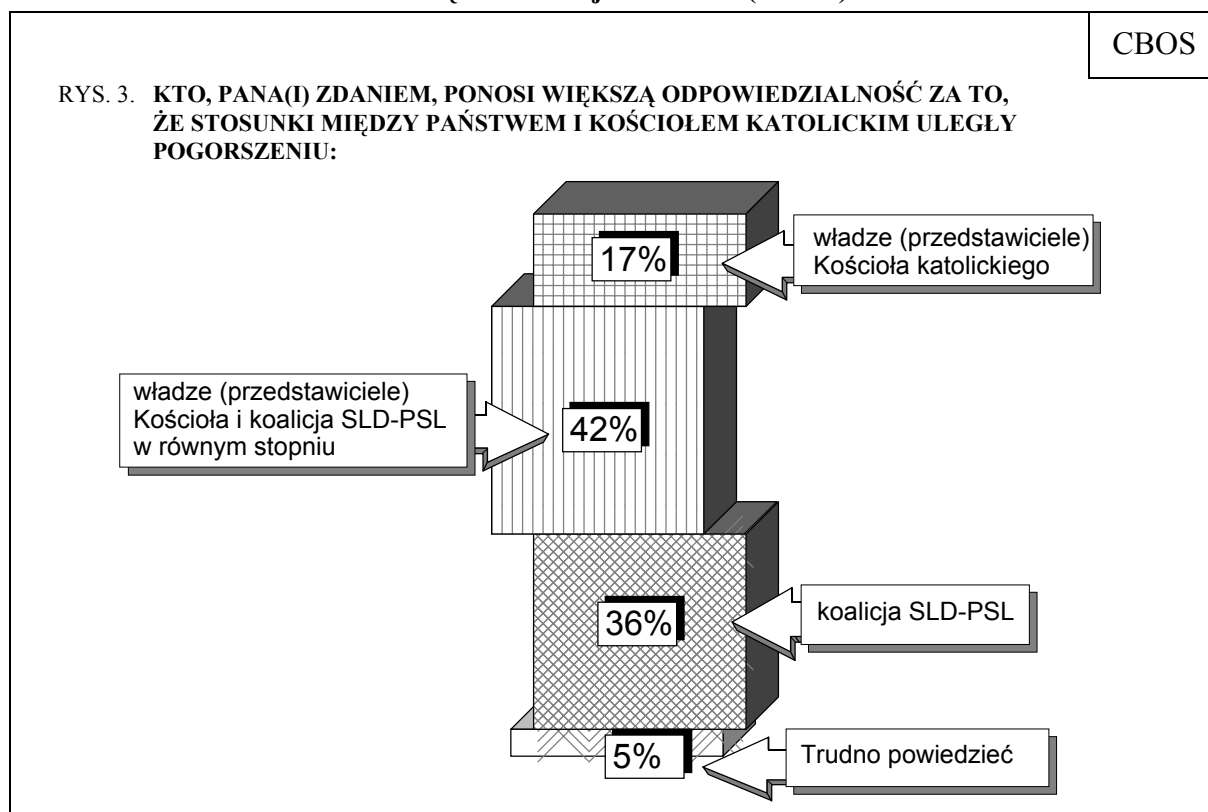
Można sądzić, iż w tym wypadku niewątpliwie istotną rolę odegrała najpierw kwestia odkładania ratyfikacji konkordatu, potem zaś sprawa nowelizacji ustawy antyaborcyjnej. Być może na opinie badanych szczególnie wpływ miała pierwsza faza niedawnego procesu legislacyjnego tej ustawy - pierwsze zatwierdzające nowelę głosowanie w Sejmie, a z drugiej strony - ostre krytyczne wypowiedzi hierarchów Kościoła na konferencji plenarnej Episkopatu. Obecnie, kiedy losy ustawy zostały przesądzone w Sejmie, ocena stanu stosunków państwo - Kościół w okresie trzyletnich rządów koalicji SLD-PSL wypada znacznie bardziej korzystnie niż we wrześniu.

Opinie o stosunkach państwo - Kościół zależą przede wszystkim od dwóch czynników: częstości praktyk religijnych oraz (w większym stopniu) sympatii politycznych respondentów. O tym, że stosunki te uległy pogorszeniu, najczęściej przekonane są osoby biorące udział w praktykach religijnych kilka razy w tygodniu oraz deklarujące prawicowe poglądy polityczne (po 57% wskazań). Badani o przekonaniach lewicowych najczęściej (51%) są zdania, że okres rządów obecnej koalicji nie wyróżnia się pod tym względem ani *in plus*, ani *in minus*.

O pogorszeniu się stosunków państwo - Kościół za rządów koalicji SLD-PSL stosunkowo najczęściej przekonany jest elektorat Ruchu Odbudowy Polski. Stanowisko takie podziela prawie dwie trzecie (64%) zwolenników tej partii. Nieco mniej krytyczne są oceny sympatyków Akcji Wyborczej „Solidarność” - ponad połowa spośród nich jest zdania, że w ciągu ostatnich trzech lat stosunki państwo - Kościół się pogorszyły. Taki pogląd wyraża także przeważająca część elektoratu Unii Wolności. Z kolei wśród zwolenników SLD i PSL dominuje stanowisko, że stosunki te układały się tak samo jak za poprzednich rządów (odpowiednio 46% i 47%), ale też znaczna część (ponad jedna czwarta) sympatyków tych ugrupowań twierdzi, że uległy one pogorszeniu.

Winą za pogorszenie się stosunków państwo - Kościół częściej obarczana jest koalicja SLD-PSL niż Kościół, jednak najczęstsze są opinie dopatrujące się odpowiedzialności obu stron - zarówno władz Kościoła, jak i rządzącej koalicji.

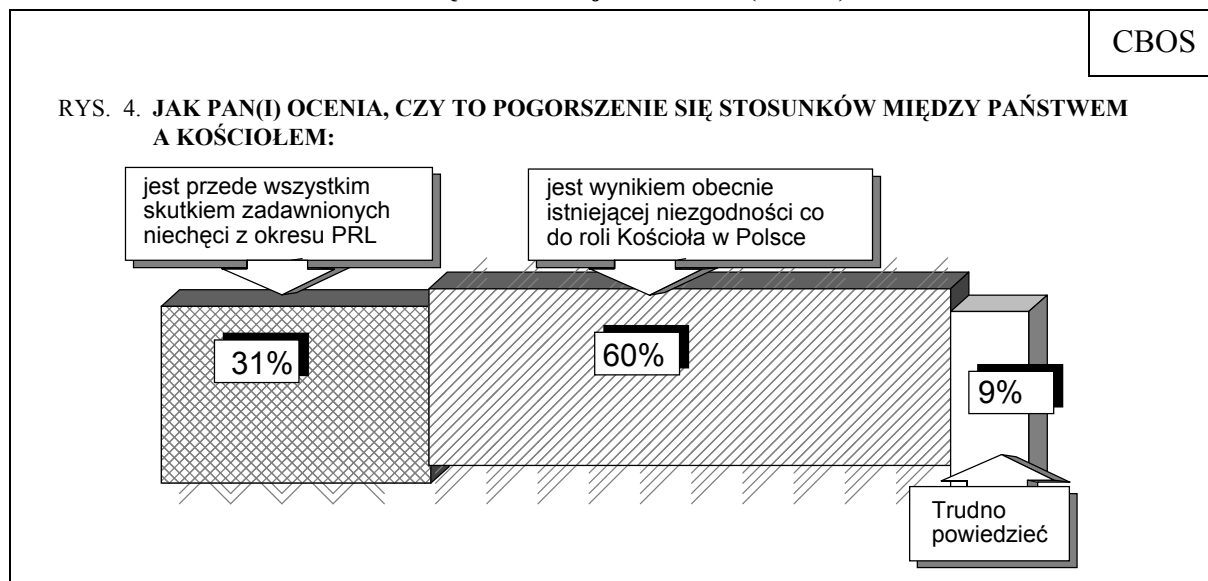
Deklaracje osób, które uznały, że stosunki państwo - Kościół uległy pogorszeniu za rządów koalicji SLD-PSL (N=431)

Opinie o odpowiedzialności za pogorszenie stosunków silnie różnicują poglądy polityczne badanych. Ponad połowa respondentów o orientacji prawicowej obarcza odpowiedzialnością układ rządzący, natomiast ponad połowa badanych o przekonaniach lewicowych - raczej władze kościelne. Osoby o poglądach centrowych winą za ten stan rzeczy najczęściej w równym stopniu obciążają obie strony. Najbardziej krytyczni wobec rządzącej koalicji są w tym względzie zwolennicy ROP (70%) oraz sympatycy AW „S” (65%). Elektoraty pozostałych ugrupowań, z wyjątkiem SLD, uważają, że odpowiedzialność za pogorszenie się stosunków państwo - Kościół w równej mierze ponoszą zarówno koalicja, jak i władze Kościoła.

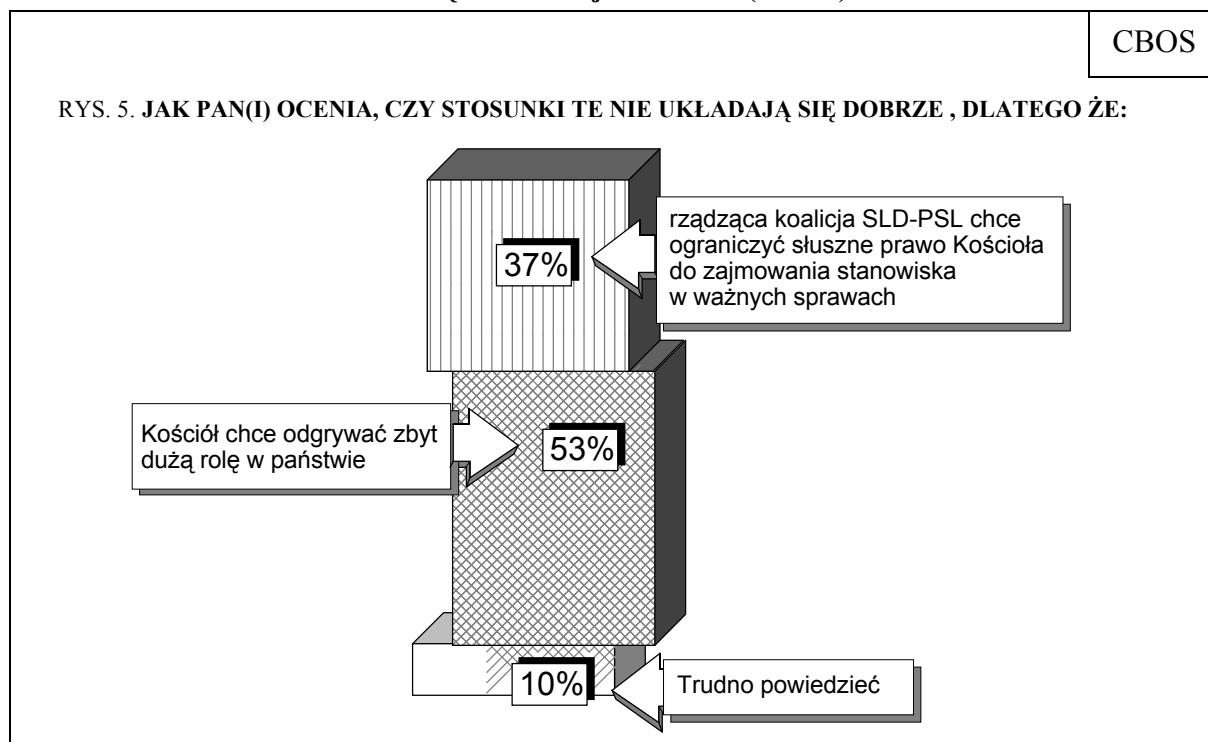
Większość badanych krytycznie oceniających relacje między państwem a Kościołem określa ten konflikt w kategoriach niezgodności stanowisk co do roli Kościoła w Polsce, a zatem dostrzega przede wszystkim spór merytoryczny. Tylko niespełna co trzeci ankietowany uważa, że pogorszenie się stosunków państwo - Kościół jest następstwem zadawnionej wrogości z okresu PRL.

Deklaracje osób, które uznały, że stosunki państwo - Kościół uległy pogorszeniu za rządów koalicji SLD-PSL (N=431)

Ponad połowa badanych uważa, że przyczyną konfliktu są nadmierne oczekiwania Kościoła co do roli, jaką chciałby on odgrywać w państwie. Mniejsza grupa (37%) ankietowanych jednoznacznie opowiada się po stronie Kościoła przypisując obecnej koalicji intencję ograniczenia należnego Kościołowi prawa do zajmowania stanowiska w ważnych sprawach społecznych.

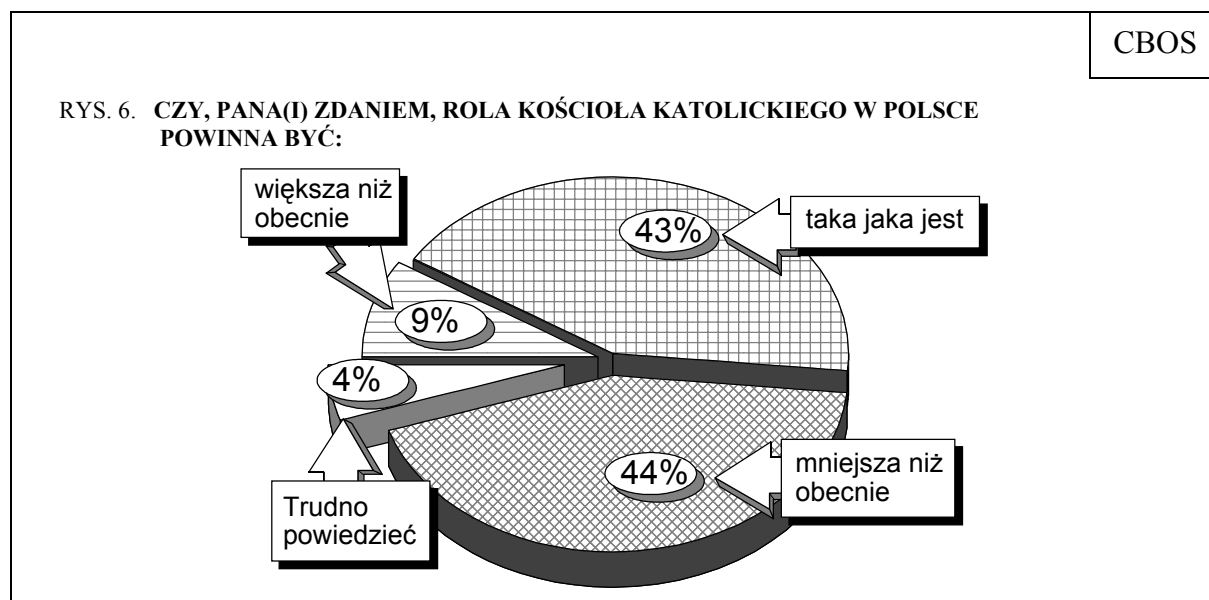
Deklaracje osób, które uznały, że stosunki państwo - Kościół uległy pogorszeniu za rządów koalicji SLD-PSL (N=431)

POSTULOWANA ROLA KOŚCIOŁA W POLSCE

W związku ze sprawą konkordatu oraz nowelizacją ustawy antyaborcyjnej ponownie pojawiły się kontrowersje i dyskusje dotyczące miejsca i roli Kościoła w życiu publicznym.

Wolę zwiększenia roli Kościoła w państwie - w porównaniu z tą, jaką odgrywa on obecnie - wyraża niewielka grupa ankietowanych. Opinie większości świadczą zaś o tym, że w społeczeństwie dominują dwie postawy: jedni są usatysfakcjonowani miejscem, jakie obecnie zajmuje Kościół w życiu publicznym, natomiast drudzy chcieliby ograniczenia jego roli.

Normatywne sądy na temat roli, jaką w przekonaniu badanych powinien odgrywać Kościół, wpływają na ocenę jego znaczenia w życiu publicznym. Niemal dwie trzecie (61%) osób, które sądzą, że wpływ Kościoła w ciągu ostatnich trzech lat się zwiększył, postuluje jednocześnie ograniczenie jego roli. Znamienne, że również wśród osób dostrzegających osłabienie pozycji Kościoła nieco przeważa postulat ograniczenia jego roli. Natomiast ponad połowa (57%) badanych nie zauważających większych zmian w tym zakresie jest jednocześnie usatysfakcjonowana znaczeniem, jakie Kościół odgrywa w życiu publicznym.

Tabela 1

w procentach

Czy, ogólnie rzecz biorąc, w ciągu ostatnich trzech lat wpływ Kościoła katolickiego na to, co się dzieje w kraju:	Czy, Pana(i) zdaniem, rola Kościoła katolickiego w Polsce powinna być:			
	większa niż obecnie	taka jaka jest	mniejsza niż obecnie	Trudno powiedzieć
- zwiększył się	10	27	61	2
- zmniejszył się	6	43	48	2
- nie zmienił się	10	57	31	2

Za zwiększeniem roli Kościoła w życiu kraju stosunkowo najczęściej opowiadają się osoby starsze (19%), biorące udział w praktykach religijnych kilka razy w tygodniu (24%), choć nie był to w tych grupach postulat najczęściej spotykany. Interesujące, że ponad połowa (57%) badanych identyfikujących się z prawicą jest usatysfakcjonowana pozycją Kościoła w państwie. Tylko niewielka grupa (15%) deklarujących poglądy prawicowe opowiada się za zwiększeniem wpływów tej instytucji.

Zwolennikami ograniczenia dotychczasowej roli Kościoła są przede wszystkim osoby niewierzące, o lewicowych poglądach politycznych (67%). Tego typu oczekiwaniom względem roli tej instytucji wyraźnie sprzyja też młody wiek. Im badani są młodszy, tym częściej optują za ograniczeniem roli Kościoła.

Wśród elektoratów partyjnych najbardziej jednoznaczne stanowisko w tej kwestii zajmują zwolennicy SLD - aż 72% sympatyków tej partii opowiada się za ograniczeniem roli Kościoła w życiu kraju. Opcja ta dominuje także, choć w znacznie mniejszym stopniu, w elektoracie Unii Wolności. Natomiast kwestia, czy rola Kościoła powinna być mniejsza niż obecnie, czy taka jaka jest, wyraźnie dzieli PSL. Co jednak ciekawe, sympatycy tego ugrupowania opowiadają się za ograniczeniem roli Kościoła częściej niż zwolennicy Unii Pracy.

Tabela 2

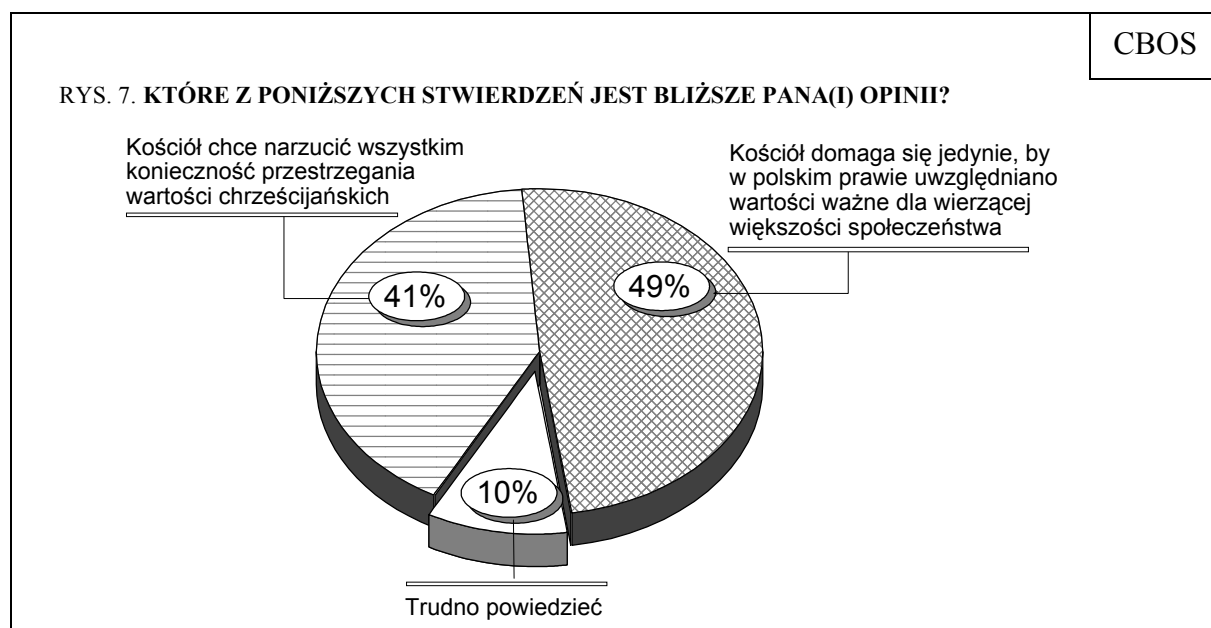
w procentach

Czy, Pana(i) zdaniem, rola Kościoła katolickiego w Polsce powinna być:	Potencjalne elektoraty ugrupowań politycznych					
	AW „S”	ROP	UP	PSL	UW	SLD
- większa niż obecnie	17	12	10	6	5	2
- taka jaka jest	59	54	46	47	39	24
- mniejsza niż obecnie	19	31	37	46	50	72
Trudno powiedzieć	5	2	7	1	6	2

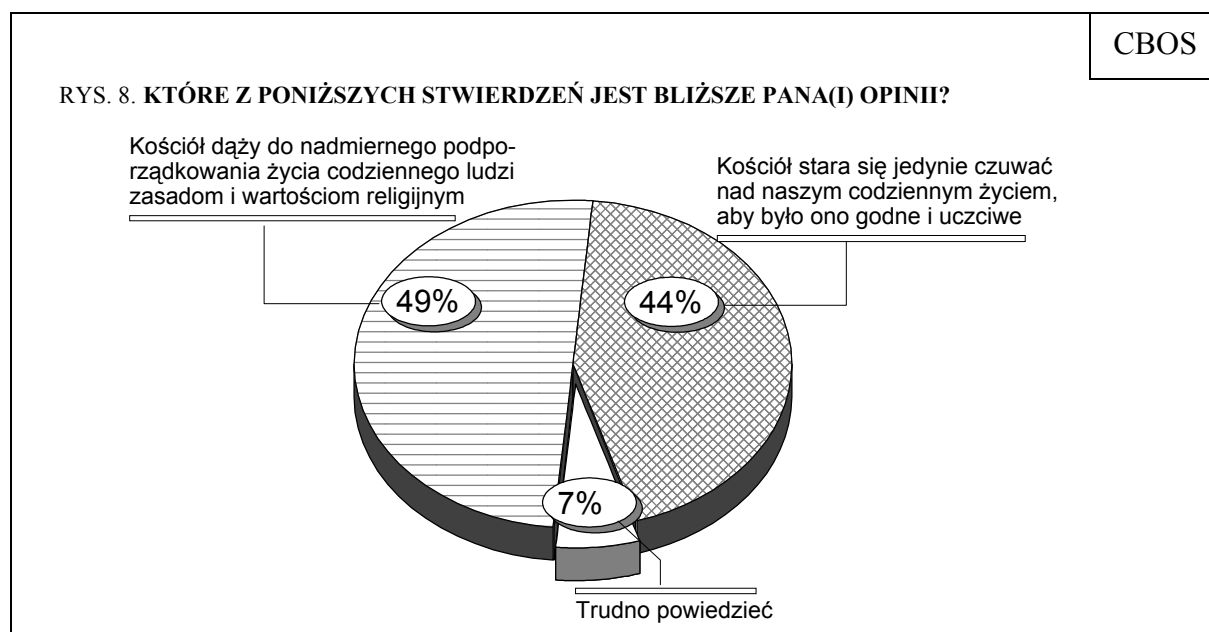
Większość zwolenników partii prawicowych zadowolają istniejące obecnie możliwości wpływu Kościoła na życie kraju i tylko niewielka ich część twierdzi, że jego obecność w życiu publicznym powinna się zaznaczać silniej. Stosunkowo najczęściej oczekiwania tego rodzaju zgłaszają zwolennicy AW „S”.

Z jednej strony spotkać można pogląd, że Kościół powinien wypowiadać się i wyrażać swoje zdanie w rozmaitych kwestiach, jednak jego opinie są wykładnią obowiązującą jedynie wierzących, ostateczne rozwiązania zaś dotyczące życia społecznego powinny być rozstrzygane zgodnie z demokratycznymi procedurami. Z drugiej strony funkcjonuje pogląd, że obowiązujące w państwie prawo musi być zgodne z dekalogiem, uwzględniać etyczny wymiar życia i w tym zakresie nie może być przedmiotem demokratycznych rozstrzygnięć, w których decydują opinie większości.

Zdania Polaków na ten temat są, jak się wydaje, wyraźnie podzielone, a żadna z powyższych opcji nie zyskała wyraźniejszej przewagi. Blisko połowa (49%) badanych nie odnosi wrażenia, by Kościół narzucał wszystkim konieczność przestrzegania wartości chrześcijańskich, uważa zaś, że domaga się on jedynie uwzględniania w polskim prawie wartości ważnych dla wierzącej większości społeczeństwa. Ponad dwie piąte (41%) respondentów czuje, że za pomocą przepisów prawnych usiłuje się im narzucić pewne normy i wartości.

Prawie połowa ankietowanych uważa, że Kościół dąży do nadmiernego podporządkowania życia codziennego ludzi zasadom i wartościom religijnym. Zbliżoną liczebnie grupę (44%) stanowią osoby nie dostrzegające żadnego zagrożenia wolności, akceptujące zaś opinię, iż Kościół stara się jedynie czuwać nad życiem Polaków, aby było ono godne i uczciwe.

Postrzeganie działań Kościoła jako nadmiernie ingerujących w życie prywatne obywateli i przypisywanie mu intencji narzucenia wszystkim wierzącym i niewierzącym konieczności przestrzegania wartości chrześcijańskich charakteryzuje przede wszystkim ludzi młodych oraz osoby mieszkające w dużych miastach - częstość takich ocen jest tym większa, im młodszy wiek badanych i większa miejscowość, w której mieszkają. W największym stopniu, co zrozumiałe, poglądy takie podzielają osoby niewierzące oraz deklarujące przekonania lewicowe.

W przeświadczeniu badanych rządy koalicji SLD-PSL raczej nie wpłynęły na zmniejszenie roli Kościoła w życiu publicznym.

W polskim społeczeństwie prawie równoważą się dwie opcje - reprezentanci jednej są usatysfakcjonowani miejscem, jakie Kościół zajmuje w życiu publicznym, drugiej zaś - chcieliby ograniczenia jego roli. Niewielu jest natomiast zwolenników zwiększenia roli Kościoła w Polsce. Zarówno osoby praktykujące, jak i sympatycy prawicy w większości wyznają pogląd, że Kościół jest w wystarczającym stopniu obecny w życiu kraju, a zatem zaspokaja, jak się wydaje, w dużej mierze oczekiwania wierzącej części społeczeństwa.

Wśród respondentów podzielone są również poglądy dotyczące interpretacji stanowiska Kościoła w kwestii obecności wartości religijnych w życiu społecznym i zasadności ich sankcjonowania przez stanowione w Polsce prawo. Nieznacznie przeważają jednak opinie, według których Kościół dąży do nadmiernego podporządkowania życia codziennego ludzi zasadom i wartościom religijnym.

W czasach PRL stan stosunków między państwem a Kościołem był miarą demokratyzacji życia, ich polepszenie wiązano zwykle ze zwiększaniem marginesu wolności obywatelskich, pogorszenie zaś - z powrotem autorytaryzmu i zmniejszaniem zakresu swobód. Obecnie prawie dwie piąte badanych uważa, że w ciągu ostatnich trzech lat stosunki państwo - Kościół pogorszyły się, niewiele mniejsza grupa jest natomiast zdania, iż nie uległy one zmianie. Można sądzić, że trzy lata rządów koalicji SLD-PSL wzmocniły nieco polityczne znaczenie Kościoła jako tradycyjnego antagonisty politycznych protoplastów tych ugrupowań. Jednocześnie duża część polskiego społeczeństwa uważa, iż Kościół chce odgrywać w państwie zbyt dużą rolę.

A N E K S

PODZIAŁ NA REGIONY W BADANIACH CBOS

1. Region północny:

09 woj. elbląskie
10 woj. gdańskie
17 woj. koszalińskie
26 woj. olsztyńskie
39 woj. słupskie
41 woj. szczecińskie

2. Region zachodni:

11 woj. gorzowskie
12 woj. jeleniogórskie
20 woj. legnickie
45 woj. wałbrzyskie
47 woj. wrocławskie
49 woj. zielonogórskie

3. Region środkowozachodni:

05 woj. bydgoskie
13 woj. kaliskie
16 woj. konińskie
21 woj. leszczyńskie
29 woj. piłskie
32 woj. poznańskie
44 woj. toruńskie
46 woj. wrocławskie

4. Region środkowy:

01 woj. warszawskie
07 woj. ciechanowskie
24 woj. łódzkie
30 woj. piotrkowskie
31 woj. płockie
34 woj. radomskie
37 woj. sieradzkie
38 woj. skierniewickie

5. Region wschodni:

02 woj. białkopodlaskie
03 woj. białostockie
06 woj. chełmskie
22 woj. lubelskie
23 woj. łomżyńskie
28 woj. ostrołęckie
36 woj. siedleckie
40 woj. suwalskie
48 woj. zamojskie

6. Region południowo-wschodni:

15 woj. kieleckie
18 woj. krakowskie
19 woj. krośnieńskie
25 woj. nowosądeckie
33 woj. przemyskie
35 woj. rzeszowskie
42 woj. tarnobrzeskie
43 woj. tarnowskie

7. Region południowo-zachodni:

04 woj. bielskie
08 woj. częstochowskie
14 woj. katowickie
27 woj. opolskie

Tabela 1. Czy, ogólnie rzecz biorąc, w ciągu ostatnich trzech lat wpływ Kościoła katolickiego na to, co się dzieje w kraju:

(%)

	zwiększył się	zmniejszył się	nie uległ zmianie	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	36	18	38	9	1134
Płeć					
Mężczyźni	39	20	35	6	537
Kobiety	33	16	40	12	597
Wiek					
do 24 lat	52	10	31	7	157
25-34	37	22	37	4	200
35-44	34	26	34	7	236
45-54	31	20	46	3	210
55-64	33	13	42	12	139
65 lat i więcej	30	11	37	23	193
Miejsce zamieszkania					
Wieś	36	11	41	13	411
Miasto do 20 tys.	40	22	29	8	147
od 21 do 100 tys.	35	19	37	9	235
101-500 tys.	36	19	39	5	196
501 tys. i więcej mieszk.	30	29	36	5	146
Region					
Północny	42	15	31	12	156
Zachodni	42	20	25	14	115
Środkowozachodni	31	20	39	9	158
Środkowy	32	22	41	6	208
Wschodni	36	12	40	12	117
Południowo-wschodni	37	11	45	7	197
Południowo-zachodni	33	23	36	8	183
Wykształcenie					
Podstawowe	33	11	40	16	375
Zasadnicze zawodowe	34	20	39	7	308
Średnie	40	20	35	6	364
Wyższe	34	30	32	4	87
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	33	31	33	4	84
Prac.umysł.niż.szczebła	32	23	40	4	102
Pracownicy fiz.-umysł.	39	22	35	5	70
Robotnicy wykwalifikowani	31	21	46	2	128
Robotnicy niewykwalifik.	49	22	24	5	58
Rolnicy	34	9	48	10	76
Prywatni przedsiębiorcy	29	26	32	12	47
Bierni zawodowo					
Renciści	33	10	42	15	154
Emeryci	34	12	36	18	215
Uczniowie i studenci	57	15	26	2	49
Bezrobotni	38	20	32	10	96
Gospodynie domowe i inni	39	18	42	1	55
Pracujący poza rolnictwem					
Sfera budżetowa	34	24	40	3	119
Sektor państwowy	33	27	39	3	146
Sektor prywatny	35	21	36	8	233
Spółdzielczość	31	15	50	3	22
Dochody na jedną osobę					
Poniżej 150 zł	32	12	43	14	185
151 - 225	42	19	33	6	151
226 - 325	41	14	37	9	259
326 - 425	31	15	44	9	202
Powyżej 426 zł	34	26	33	7	246
Ocena własnych war. mater.					
Złe	38	16	36	10	371
Średnie	34	17	39	10	539
Dobre	35	23	35	6	225
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	28	16	43	12	64
Raz w tygodniu	33	17	40	11	550
Kilka razy w miesiącu	35	16	41	9	139
Kilka razy w roku	40	21	32	7	269
W ogóle nie uczestniczy	45	18	31	6	111
Poglądy polityczne					
Lewica	46	15	34	5	217
Centrum	36	22	36	6	247
Prawica	28	21	44	7	346
Trudno powiedzieć	36	13	35	16	321

Tabela 2. Czy, Pana(i) zdaniem, rola Kościoła katolickiego w Polsce powinna być: (%)

	większa niż obecnie	taka jaka jest	mniejsza niż obecnie	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	9	43	44	5	1133
Płeć					
Mężczyźni	7	42	48	3	537
Kobiety	11	44	40	6	596
Wiek					
do 24 lat	7	32	60	2	156
25-34	4	30	62	4	200
35-44	7	43	45	5	236
45-54	9	49	38	3	210
55-64	8	48	38	6	139
65 lat i więcej	19	53	21	8	193
Miejsce zamieszkania					
Wieś	11	49	35	5	411
Miasto do 20 tys.	10	37	46	7	147
od 21 do 100 tys.	9	42	47	3	235
101-500 tys.	7	38	50	5	195
501 tys. i więcej mieszk.	5	38	53	4	146
Region					
Północny	12	30	54	3	156
Zachodni	4	37	52	7	115
Środkowozachodni	7	45	43	5	157
Środkowy	6	37	54	4	208
Wschodni	12	46	37	6	117
Południowo-wschodni	13	50	31	6	197
Południowo-zachodni	7	51	38	4	183
Wykształcenie					
Podstawowe	13	52	29	6	375
Zasadnicze zawodowe	6	39	52	4	308
Średnie	7	37	52	3	363
Wyższe	8	40	45	6	87
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	5	41	46	7	84
Prac. umysł. niż. szczebla	8	41	50	2	102
Pracownicy fiz.- umysł.	1	34	62	2	70
Robotnicy wykwalifikowani	5	41	52	2	128
Robotnicy niewykwalifik.	4	46	42	8	58
Rolnicy	8	47	39	7	76
Prywatni przedsiębiorcy	11	42	46	0	47
Bierni zawodowo					
Renciści	13	50	30	7	154
Emeryci	17	48	29	6	215
Uczniowie i studenci	10	37	50	2	49
Bezrobotni	3	28	65	4	96
Gospodynie domowe i inni	5	39	51	5	54
Pracujący poza rolnictwem					
Sfera budżetowa	9	48	42	1	119
Sektor państwowy	4	36	57	3	146
Sektor prywatny	7	42	47	5	233
Spółdzielczość	2	48	47	3	22
Dochody na jedną osobę					
Poniżej 150 zł	5	47	40	7	185
151 - 225 zł	9	43	45	2	151
226 - 325 zł	9	43	44	4	258
326 - 425 zł	9	44	43	5	202
Powyżej 426 zł	10	38	49	4	246
Ocena własnych war. mater.					
Złe	10	43	43	5	370
Średnie	8	45	41	5	539
Dobre	9	37	51	3	225
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	24	46	19	11	64
Raz w tygodniu	12	54	30	4	550
Kilka razy w miesiącu	4	43	48	5	138
Kilka razy w roku	4	28	65	4	269
W ogóle nie uczestniczy	4	19	72	4	111
Poglądy polityczne					
Lewica	4	26	67	3	216
Centrum	4	43	51	3	247
Prawica	15	57	24	4	346
Trudno powiedzieć	10	39	44	8	321

Tabela 3. Które z poniższych stwierdzeń jest bliższe Pana(i) opinii?
 1 - Kościół chce narzucić wszystkim konieczność przestrzegania wartości chrześcijańskich; 2 - Kościół domaga się jedynie, by w polskim prawie uwzględniano wartości ważne dla wierzącej większości społeczeństwa

	(%)			
	1	2	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	41	49	10	1133
Płeć				
Mężczyźni	46	46	8	537
Kobiety	36	51	13	596
Wiek				
do 24 lat	48	44	9	157
25-34	45	46	9	200
35-44	49	42	9	236
45-54	39	55	6	208
55-64	33	55	13	139
65 lat i więcej	29	54	18	193
Miejsce zamieszkania				
Wieś	34	51	14	411
Miasto do 20 tys.	44	47	9	146
od 21 do 100 tys.	40	50	9	235
101-500 tys.	48	43	9	196
501 tys. i więcej mieszk.	47	49	4	146
Region				
Północny	44	45	10	156
Zachodni	45	41	14	115
Środkowo-zachodni	47	44	9	158
Środkowy	46	43	10	208
Wschodni	29	59	12	116
Południowo-wschodni	33	57	10	197
Południowo-zachodni	39	52	9	183
Wykształcenie				
Podstawowe	32	54	14	374
Zasadnicze zawodowe	46	42	12	308
Średnie	46	47	7	364
Wyższe	40	57	3	87
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	41	54	4	84
Prac.umysł.niż.szczebła	45	48	6	102
Pracownicy fiz.- umysł.	56	32	12	70
Robotnicy wykwalifikowani	47	46	7	128
Robotnicy niewykwalifik.	41	45	14	58
Rolnicy	41	50	9	76
Prywatni przedsiębiorcy	36	59	5	47
Bierni zawodowo				
Renciści	26	56	18	153
Emeryci	37	51	12	215
Uczniowie i studenci	40	51	9	49
Bezrobotni	51	38	10	96
Gospodynie domowe i inni	37	51	12	55
Pracujący poza rolnictwem				
Sfera budżetowa	39	53	8	119
Sektor państwowy	51	42	7	146
Sektor prywatny	41	50	9	233
Spółdzielczość	40	57	3	22
Dochody na jedną osobę				
Poniżej 150 zł	37	48	15	185
151 - 225	37	51	12	151
226 - 325	40	53	8	259
326 - 425	42	48	10	202
Powyżej 426 zł	45	47	8	246
Ocena własnych war. mater.				
Złe	41	48	12	369
Średnie	37	51	12	539
Dobre	49	45	5	225
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	23	62	14	64
Raz w tygodniu	28	62	10	550
Kilka razy w miesiącu	47	41	12	139
Kilka razy w roku	58	31	11	268
W ogóle nie uczestniczy	64	28	8	111
Poglądy polityczne				
Lewica	70	26	4	217
Centrum	48	42	10	247
Prawica	24	69	7	346
Trudno powiedzieć	33	47	20	320

Tabela 4. Które z poniższych stwierdzeń jest bliższe Pana(i) opinii?
 1 - Kościół dąży do nadmiernego podporządkowania życia codziennego
 ludzi zasadom i wartościom religijnym; 2 - Kościół stara się
 jedynie czuwać nad naszym codziennym życiem, aby było ono godne
 i uczciwe

	(%)			
	1	2	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	49	44	7	1134
Płeć				
Mężczyźni	55	39	6	537
Kobiety	44	49	7	597
Wiek				
do 24 lat	60	36	5	157
25-34	64	29	7	200
35-44	54	39	7	236
45-54	48	48	4	210
55-64	45	51	5	139
65 lat i więcej	25	63	12	193
Miejsce zamieszkania				
Wieś	41	51	8	411
Miasto do 20 tys.	50	44	6	147
od 21 do 100 tys.	51	43	7	235
101-500 tys.	58	36	6	196
501 tys. i więcej mieszk.	59	37	4	146
Region				
Północny	62	34	4	156
Zachodni	56	35	9	115
Środkowozachodni	50	42	8	158
Środkowy	56	37	7	208
Wschodni	36	55	9	117
Południowo-wschodni	37	57	6	197
Południowo-zachodni	49	47	4	183
Wykształcenie				
Podstawowe	34	58	8	375
Zasadnicze zawodowe	58	33	9	308
Średnie	59	39	3	364
Wyższe	48	47	5	87
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	52	44	4	84
Prac.umysł.niż.szczebła	59	38	3	102
Pracownicy fiz.- umysł.	67	29	5	70
Robotnicy wykwalifikowani	61	31	8	128
Robotnicy niewykwalifik.	58	36	5	58
Rolnicy	36	57	7	76
Prywatni przedsiębiorcy	51	40	9	47
Bierni zawodowo				
Renciści	35	56	9	154
Emeryci	37	56	7	215
Uczniowie i studenci	60	40	0	49
Bezrobotni	58	31	10	96
Gospodynie domowe i inni	50	45	5	55
Pracujący poza rolnictwem				
Sfera budżetowa	52	45	3	119
Sektor państwowy	66	27	7	146
Sektor prywatny	52	41	6	233
Spółdzielczość	50	39	11	22
Dochody na jedną osobę				
Poniżej 150 zł	44	45	10	185
151 - 225	48	44	8	151
226 - 325	55	41	5	259
326 - 425	47	49	5	202
Powyżej 426 zł	53	42	5	246
Ocena własnych war. mater.				
Złe	49	45	6	371
Średnie	46	46	7	539
Dobre	58	37	5	225
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	25	68	7	64
Raz w tygodniu	34	60	6	550
Kilka razy w miesiącu	55	37	7	139
Kilka razy w roku	72	21	7	269
W ogóle nie uczestniczy	76	16	7	111
Poglądy polityczne				
Lewica	79	17	5	217
Centrum	59	35	6	247
Prawica	28	68	4	346
Trudno powiedzieć	45	44	11	321